

sec. XVII, o creștere la care nu ne-am fi putut aștepta, cînd știm că la sfîrșitul sec. XIV, după venirea turcilor în Bulgaria, a încetat orice activitate literară. De unde apar atunci aceste manuscrise medio-bulgare în sec. XV—XVI? Întrebarea se lămurește din însăși proveniența acestor manuscrise: în timp ce manuscrisele din sec. XII, XIII, XIV provin numai din Bulgaria, sau din teritoriile de dincoace de Dunăre, celelalte, scrise în sec. XV—XVI provin aproape în întregime (subl. n. — Zl. I.) numai din Țara Românească și Moldova; ele sînt produsul culturii româno-bulgare, care după secolul al XIV-lea apare ca o continuare a culturii medio-bulgare»¹. «Monumentele literare bulgare din sec. al XV-lea — spune același savant — își au origina în centrele cărturărești din afara Bulgariei, cele mai multe fiind din Țara Românească și Moldova... O dată cu căderea Tirnovei la sfîrșitul secolului al XIV-lea, activitatea literară bulgară găsește la români un teren foarte favorabil și se dezvoltă timp de trei secole, deși mai mult pasiv, adică numai prin copierea vechilor izvoade»². «Și în secolul al XVI-lea, literatura în medio-bulgară continuă să se dezvolte numai în cele două voievodate române (în realitate, ea se dezvoltă și în Transilvania — Zl. I.), în timp ce pe pămîntul bulgăresc activitatea literară, pe lîngă faptul că este mai redusă, în plus ea cedează locul scrierilor scrise sub influența sîrbă sau resaviană»³.

Iordan Ivanov, în cursul său *Literatura bulgară veche*, apărut în 1939, afirmă că «reforma lui Eftimie nu a putut prinde rădăcini adînci în Bulgaria din cauza căderii sub stăpînirea turcească și înăbușirii principalelor centre de cultură. Această reformă a găsit găzduire în România, unde s-au refugiat ucenicii lui Eftimie»⁴. «Din cauza prăbușirii statului bulgar — arată și Petăr Dinekov — reforma lui Eftimie n-a reușit să se consolideze în Bulgaria pentru multă vreme. Ea s-a transferat în țările vecine și mai ales în România. Noi putem să descoperim principiile ei mai degrabă în literatura slavă din România»⁵. În sfîrșit, Kiril Mircev scrie, la rîndul său: «În secolele al XV-lea și al XVI-lea, producția literară pe pămîntul Bulgariei decade mult... Din epoca aceasta s-au păstrat relativ puține manuscrise în limba medio-bulgară scrise pe teritoriul bulgar... Literatura slavă a găsit condiții de dezvoltare mai favorabile în Serbia și în România... Mai deosebite au fost condițiile de dezvoltare a literaturii slave în România. Fluxul de refugiați din pămînturile cîmpite de turci dă un puternic impuls pentru dezvoltarea literaturii slavo-bulgare, începută cu puțin timp înainte în unele centre culturale românești»⁶. Același autor constată că, dacă literatura religioasă copiată la nordul Dunării «ne dă o imagine despre reforma ortografică a limbii literare din epoca patriarhului Eftimie», în schimb «pentru studierea limbii bulgare vii de atunci ea nu are nici o importanță»⁷.

Teoria «refugiaților sud-slavi», a căror trecere și activitate la nord de Dunăre ar explica impetuoasa dezvoltare a scrisului slav în Țările Române în sec. XV—XVI, s-a dovedit însă lipsită de temei documentar. Rolul lui Nicodim de la Tismana în cultura veche românească este cu mult mai modest

¹ В. Тонев, *История на български език*, vol. I, Sofia 1919, p. 191—192.

² *Ibidem*, p. 253.

³ *Ibidem*, p. 258.

⁴ *Стара българска литература*, Sofia, 1939, p. 348.

⁵ *Старобългарска литература*, curs litografiat, vol. II, Sofia, 1953, p. 57.

⁶ *Историческа граматика на български език*, Sofia, 1958, p. 22—23.

⁷ *Op. cit.*, p. 23.